

EVOLUȚIA DEMOGRAFICĂ. FENOMENE. REALIZĂRI. ACȚIUNI VIITOARE

Autor: Maria CUCEREAVÎ

Conducător științific: lector superior Catedra EMI, Ana DURBAILO

Universitatea Tehnică a Moldovei

***Abstract:** Statisticile, caracteristicile demografice curente, precum și nivelul de trai al oamenilor evidențiază tendința de depopulare a țării, cauzată de descreșterea ratei natalității, scăderea ratei fertilității, creșterea ratei mortalității și îmbătrânirea populației precedată de migrația în masă. Aceste fenomene implică o multitudine de consecințe sociale, economice, politice și culturale nefavorabile care necesită elaborarea unor politici demografice eficiente menite să schimbe actualele tendințe în domeniul dezvoltării umane.*

***Cuvinte cheie:** demografie, numărul populației, spor natural, natalitate, mortalitate, fertilitate, migrațiune.*

Caracteristica situației demografice în lume și în Republica Moldova

Demografia - știință socială având drept obiect studiul populațiilor umane sub raportul numărului, al distribuției spațiale, al structurilor, al mișcării naturale și migratorii, precum și al relațiilor reciproce dintre populație și factorii socio-economici. Potrivit aprecierii demografului francez Daniel Villey, „statistica și demografia sunt nedespărțite, ele s-au născut în aceeași zi: ziua primului recensământ”. Schema cea mai generală a descrierii și analizei populației și a fenomenelor demografice poate fi prezentată astfel: populația (ca „stoc inițial”) distribuită pe sexe și vârste; fenomenele demografice (nașteri, decese, căsătorii, divorțuri, migrații) ca „fluxuri” în cadrul unei perioade care modifică „stocul inițial”; factorii social-economici care influențează fenomenele demografice și, prin intermediul acestora, populația și structura sa.

Întregul glob este afectat de schimbările demografice. Conform estimărilor ONU, populația a 24 de state membre ale UE, în anul 2004 în număr de 455 de milioane de locuitori, se va reduce la 397 de milioane în anul 2050. Cu extinderea UE, populația ei s-a completat cu 74,3 milioane de persoane, dar fiind afectată de procesele de declin, în 46 de ani, se va pierde echivalentul de 80% din populația nouă primită.

Moldova se confruntă cu o serie de schimbări demografice ce vor avea implicații pe termen lung. Populația țării a scăzut cu circa 274 mii persoane între 1989 și 2010 și continuă să scadă, în medie, câte circa 9 mii de persoane. Această tendință este determinată de fertilitatea scăzută (1,3 copii la o femeie, în loc de 2,1, care ar asigura înlocuirea populației) și de migrația externă mare, peste 356 mii persoane sînt declarate plecate în alte țări la lucru sau în căutare de lucru, conform datelor Anchetei forței de muncă (BNS). În același timp, Moldova se bucură de un nivel mediu al ratei mortalității și de creșterea speranței de viață.

Fenomenele demografice europene semnaleză procese profunde de micșorare și îmbătrânire a populației în țările occidentale încă de la mijlocul secolului trecut. Întrucît cauza principală a crizei demografice constă în reducerea natalității și îmbătrânirea populației, fiecare țară în parte, în funcție de condițiile social-economice concrete, a adoptat modele și mecanisme proprii de redresare a situației în domeniu.

Indicatorii principali care caracterizează situația demografică sunt: natalitatea, mortalitatea, rata fertilității, migrația, îmbătrânirea populației.

Toate calculele se fac în raport cu un număr anumit de populație. Prin număr al populației se înțelege totalitatea persoanelor în viață la un moment dat, care locuiesc pe un anumit teritoriu, delimitat după diverse criterii (de obicei, administrative). Numărul populației stabile a Republicii Moldova (cu excepția raioanelor de Est și mun. Bender) înregistrat la recensământul din 5 - 12 octombrie 2004, a fost de 3383332 locuitori, inclusiv 1305655 locuitori în mediul urban și 2077677 locuitori în mediul rural. În numărul total al populației recensate sînt incluse și persoanele temporar absente, plecate peste hotarele țării, în număr de 273 mii, dintre care 130 mii (47,7%) cu durata absenței de peste un an.

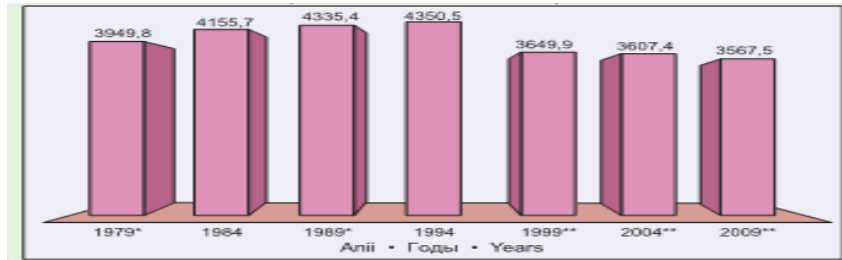

Figura 1. Numarul populației stabile

Un reper al schimbărilor demografice este **natalitatea**, care reprezintă o relație de proporționalitate între numărul născuților vii și totalul populației unui teritoriu pe un interval, în mod obișnuit, de un an. Acesta este fenomenul de bază al creșterii populației, sporul populației fiind rezultatul excedentului numeric de nou-născuți asupra deceselor. Descreșterea ratei natalității, care reprezintă prima componentă demografică, a redus ponderea copiilor în numărul total al populației, astfel că în prezent doar 24% din populație constituie copii cu vârsta 0-17 ani, față de 33% în anul 1990. Numărul copiilor în ultimii 5 ani a scăzut cu 15%. În anul 2010 s-au născut 37,6 mii copii, sau cu 8,0 mii mai puțini decât în anul 1997, rata natalității micșorându-se de la 12,5 pînă la 10,5 născuți-vii la 1000 locuitori. Nivelul natalității în localitățile rurale se menține mai înalt decât în localitățile urbane. **Rata fertilității** este în descreștere pentru toate grupurile de vîrstă. În anul 2010 rata fertilității s-a micșorat pînă la 37,1 născuți-vii la 1000 femei fertile (15-49 ani), față de 46,7 în 1997. Termenul de „fertilitate”, opus „sterilității”, are mai curînd sensul aptitudinii sau capacității de procreație. Există femei și bărbați cu o sterilitate congenitală. În anumite condiții patologice (boli venerice, etc.), după unele intervenții chirurgicale impuse de anumite boli ginecologice, sau după un număr frecvent de avorturi, se poate instala sterilitatea numită secundară. Deci în studiul natalității trebuie avută în vedere proporția de persoane sterile.

Fenomenele demografice, în aspectul mișcării naturale, sînt în funcție directă de nivelul **mortalității** populației care reprezintă o relație de proporționalitate între numărul morților raportat la totalul populației unui teritoriu pe un interval, în mod obișnuit de un an. În anul 2010 au decedat 43137 persoane, față de 44689 persoane în anul 2009, iar sporul natural a constituit “minus 1,5‰”, față de “minus 1,9‰” în anul 2009. Structura mortalității pe cauze de deces în anul 2010 relevă că cele mai multe decese (56,3%) au drept cauză bolile aparatului circulator, urmate de tumori (11,7%), bolile aparatului digestiv (10,3%), accidentele, intoxicațiile și traumatismele (8,7%), bolile aparatului respirator (6,3%). Cele mai scăzute rate ale mortalității au fost înregistrate în mun. Chișinău (8,1‰), mun. Bălți și raionul Cahul (cîte 10,5 ‰), UTA Găgăuzia (10,9‰), iar cele mai înalte – în raioanele: Dondușeni, Briceni, Ocnița, Florești, Șoldănești, Edineț, Rîșcani, Drochia (14,6-17,6 ‰).

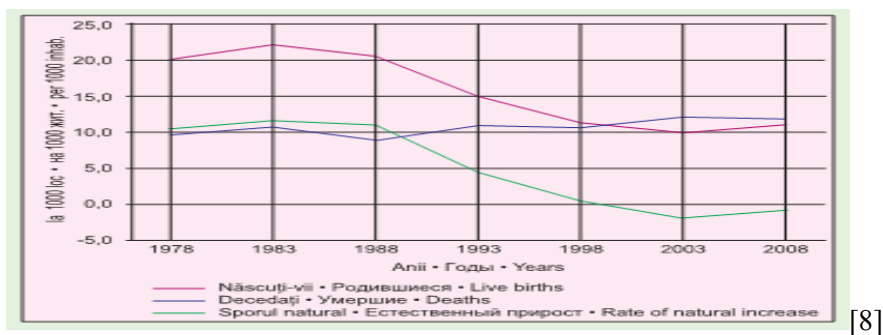

Figura 2. Mișcarea naturală a populației

Structura pe vîrste a populației poartă amprenta caracteristică procesului de **îmbătrînire demografică**, datorat scăderii natalității, care a determinat reducerea populației tinere (0-14 ani). Comparativ cu 01.01.1997, la 01.01.2007 s-a remarcat reducerea ponderii populației cu vîrsta de 0-14 ani de la 25,6% la 18,1%, avînd o scădere cu 283,4 mii persoane și creșterea ponderii celor cu vîrsta de peste de 65 ani, de la 9,3% la 10,2%, semnalînd o creștere cu 29,5 mii persoane. Populația adultă (15-64 ani) reprezintă 71,6% din total, avînd creșterea cu 184,4 mii persoane față de situația de la începutul anului 1997. În cadrul populației

adulte a crescut ponderea grupelor cu vârsta 15-34 și 45-59 ani și a scăzut ponderea grupelor cu vârsta 35-44 și 60-64 ani.

Migrația este un fenomen demografic, a cărui evoluție depinde direct de forța factorilor de „atracție/respingere” și care sînt preponderent economici. Atîta timp cît va exista decalajul economic între Republica Moldova și alte state dezvoltate, tendințele emigraționale se vor păstra. Conform datelor Biroului Național de Statistică pe trimestrul III, 2010, numărul persoanelor declarate plecate peste hotare, la lucru, în căutare de lucru, la studii sau alte motive a fost de circa 356 mii persoane, ceea ce constituie 26,0% din totalul populației active în vîrstă de 15 ani și peste. Peste două treimi din cei declarați plecați o constituie bărbații. Persoanelor din mediul rural le-a revenit o pondere de 71,49%. În rezultatul migrației din țară este subminat fondul genetic de reproducere a populației, pentru restabilirea căruia va fi nevoie de cîteva decenii, de eforturi și cheltuieli enorme. Procesele migratorii pentru țară sînt valoroase, dar numai în cazul cînd nu este afectată capacitatea de reproducere a populației. Situațiile care stimulează migrația privesc: continuarea studiilor superioare, căsătoria, despărțirea (divorțul), loc de muncă mai bun, munca de construcții, o activitate care poate fi dezvoltată într-un loc unde ea nu există dar este necesară, transfer, schimbări în organizarea muncii, pensionare, serviciul militar, decesul unei rude, starea sănătății, relații de serviciu nesatisfăcătoare, calamități locale, nevoi personale (moșteniri), inadaptabilitate în colectivitatea locală.

Rata fertilității în lume

Toate cele enunțate formează concluzia: rata fertilității descrește ceea ce duce la o depopularizare masivă. Potrivit cercetărilor, pentru ca o cultură să se mențină pentru mai mult de 25 de ani trebuie să existe o rată a fertilității de 2.11 copii/familie. Din punct de vedere istoric nicio generație nu a scăzut sub valoarea 1.9, iar pentru o rată de 1.3 este imposibil să se dea înapoi, pentru că ar trebui între 80-100 de ani ca să-și revină și nu există nici un model economic care ar putea susține acea generație în acel timp. Cu alte cuvinte, dacă 2 perechi de părinți au fiecare cîte un copil sunt pe jumătate mai mulți copii decît părinți. Dacă acești copii au cîte un copil, atunci sunt de 4 ori mai mulți bunei decît nepoți. Dacă în 2006 se nasc doar 1 000 000 de copii este ireal ca în 2026 să avem 2 000 000 de adulți.

Rata fertilității în Franța este de 1.8, în Marea Britanie- 1.6, în Grecia- 1.3, în Germania- 1.3, în Italia- 1.2, iar în Spania- 1.1. De-a lungul întregii Uniuni Europene rata fertilității este în mediu de doar 1.38. În cîteva ani, Europa, așa cum o știm noi, va înceta să existe. Și totuși populația Europei nu este în declin. De ce? Datorită imigrației islamice. 90% din creșterea populației în 1990 s-a datorat imigrației islamice.

Rata fertilității pentru musulmani este de 8.1. În sudul Franței, una din cele mai populate regiuni cu biserici din lume, acum sunt mai multe moschei. 30% din copii de 20 de ani sau mai tineri sunt islamici. În orașele mari, numărul lor a crescut pîna la 45%. Pîna în 2027, 1 din 5 francezi va fi musulman. În doar 39 de ani, Franța va fi o republică islamică.

În ultimii 30 de ani, populația musulmană din Marea Britanie a crescut de la 82 000 la 2 500 000, o creștere de 30 de ori. În Olanda 50% dintre toți nou-născuții sunt musulmani și în doar 15 ani, jumătate din populație va fi musulmană.

În Rusia există peste 23 de milioane de musulmani. Aceasta reprezintă 1 din 5 ruși. Se estimează ca 40% din armată va fi islamică în doar cîteva ani.

La ora actuală, în Belgia, 25% din populație și 50% din nou-născuți sunt musulmani. Guvernul Belgie a declarat că 1/3 din copiii Europei se vor naște în familii musulmane pîna în 2025.

În Europa, în prezent sunt 52 milioane de musulmani. În urma unui studiu efectuat de către Guvernul German s-a constatat că se așteaptă dublarea acestui număr în următorii 20 de ani, pîna la 104 milioane.

În America se întîmplă aceleași lucruri. Rata fertilității Canadei este de 1.6, în jumătate sub cît este necesar. Între 2001 și 2006 populația Canadei a crescut cu 1.6 milioane, 1.2 milioane datorîndu-se imigranților. În SUA actuală rată a fertilității este de 1.6, iar datorită fluxului de imigranți latini, rata a crescut cu pîna la 2.1. Dacă în 1970 în SUA se numărau 100 000 musulmani, în 2008 numărul lor a ajuns la 9 milioane.

O populație stabilă cu o rată a fertilității de 2.1

În vederea echilibrării numărului populației fiecare țară aparte duce o politică de scădere a ratei fertilității sau de mărire a valorii. Pentru Republica Moldova precum și pentru SUA și Europa este promovată politica stabilirii ratei fertilității la nivel de 2.1, adică 2,1 copii pentru o familie.

De-a lungul timpului populația a continuat să existe deoarece fiecare generație de oameni producea o nouă generație de oameni. Cercetătorii au efectuat un calcul privind numărul de oameni care trebuie să se

nască în fiecare generație ca să înlocuiască generația de mai înainte și au ajuns la concluzia că acest număr se exprimă prin raportul 1:1 care determină un echilibru perfect. Din cauza că unele femei nu pot avea copii, reiese că alte femei trebuie să nască 2 copii sau chiar 3, deoarece bărbații nu pot da naștere copiilor. Rata totală a fertilității este numărul mediu al copiilor fiecărei femei din societate care îi are. Acest număr e mai mare dacă populația crește și invers. Pentru a avea o stabilitate este necesar de a avea o rată a fertilității egală cu 2.1, aceasta în cazul când fiecare femeie are copii, nu există războaie, persoane infertile și boli. În viața reală dezastrele se întâmplă mereu și unii copii mor chiar la naștere, deci rata trebuie să fie chiar 3.1. Dacă 3 femei nu au copii, atunci o a 4 femeie trebuie să aibă de 3 ori mai mulți copii pentru a păstra balanța, ceea ce este foarte important. Dacă societatea are mai puțini urmași cu fiecare generație, societatea ajunge în declin. Numărul persoanelor care trec de vârsta de pensionare crește, iar numărul tinerilor descrește progresiv.

Unele state duc o politică de sporire a ratei fertilității, iar unele duc o politică de micșorare a natalității pentru a nu permite suprapopularea planetei.

Densitatea populației

Acest indicator exprimă raportul dintre numărul locuitorilor la un moment dat și suprafața teritoriului pe care îl ocupă. Pe continente, valori peste media mondială înregistrează doar Asia (127 loc./km²) și Europa (103 loc./km²). Celelalte continente au următoarele valori: Africa (29 loc./km²), America (18 loc./km²) și Oceania (3 loc./km²); în ceea ce privește C.S.I., densitatea populației este de 13 loc./km². Pe țări, cu excepția unor ministrate (Monaco - peste 15 000 loc./km², Singapore circa 5 000 loc./km²) și teritorii dependente (Macao - peste 30 000 loc./km²), reduse ca întindere, cele mai mari densități se înregistrează într-o serie de țări asiatice (Bangladesh peste 800 loc./km²), Coreea de Sud (410 loc./km²), Japonia (330 loc./km²), India, Sri Lanka (aproape 300 loc./km²), Filipine, Vietnam (peste 200 loc./km²) s.a. Pe alte continente, densități de peste 200 loc./km² se înregistrează în puține țări: în Europa (Olanda - aproape 400 loc./km², Belgia - peste 300 loc./km², Regatul Unit, Germania, Italia - toate peste 200 loc./km²), Africa (Rwanda, Burundi), America (El Salvador, Haiti). Cele mai reduse densități se înregistrează în țări, de regula întinse, care dispun de condiții naturale mai puțin proprii locuirii, fie deșerturi și semideșerturi (Australia și Namibia - fiecare cu câte 2 loc./km², Algeria și Sudan cu câte 10 loc./km²), fie păduri ecuatoriale (Zair - 16 loc./km², Brazilia - 18 loc./km²).

Proгноza evoluției demografice în lume

Se estimează că în deceniile următoare numărul de decese și rata mortalității generale vor înregistra o creștere alarmantă. Nivelul fertilității este scăzut și în cele mai multe dintre țările europene dezvoltate, iar în câteva dintre ele - Germania, Italia, Grecia, Spania - valoarea este identică cu cea din țara noastră. Potrivit prognozelor demografice ale Diviziei de Populație a Națiunilor Unite, dacă actualele valori ale fertilității și migrației ar rămâne constante, singurele țări în care nu s-ar înregistra un declin al populației până în anul 2050 ar fi Albania, Irlanda, Islanda, Danemarca, Finlanda, Franța, Luxemburg, Malta, Norvegia, Olanda, Portugalia, Marea Britanie și Suedia. Abordând aceste probleme, totuși Terra se poate confrunta și cu problema exploziei demografice care deține același succes de poziționare datorită migrațiilor islamice, latine și populației din țările în curs de dezvoltare.

Bibliografie

1. Hotărîrea Guvernului nr.741 din 29.06.2007 „*Cu privire la situația demografică în Republica Moldova*”.
2. Raport prezentat în cadrul ședinței mixte a Comisiei naționale pentru populație și dezvoltare și Comisiei pentru protecția socială, sănătate și familie a Parlamentului Republicii Moldova, 19 decembrie 2007.
3. Recensământul populației, 2004.
4. «*Fară Tabu*», Nr.5(43), mai 2005.
5. www.statistica.md
6. www.demografie.md
7. www.cnaa.md
8. T.Rotariu, *Demografie și sociologia populației*, Polirom, 2003.
9. V.Moșneaga, L.Corbu-Drumea, *Populația Republicii Moldova în contextul migrațiilor internaționale V.I*, Iași, 2006.